

تحلیل متغیرهای جغرافیائی رفتارهای کارآفرینی روستائیان تولید کننده شهرستان گرمسارد در توسعه روستائی (ارائه یک مدل راهبردی برای روستاهای منطقه گرمسار)

امیرحسین مینائی

عضو هیات علمی ترویج و آموزش کشاورزی، واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمسار، ایران

محمدصادق صبوری^۱

دانشیار ترویج و آموزش کشاورزی، واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمسار، ایران

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۰۳/۱۶ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۶/۰۷/۰۴

چکیده

این مطالعه باهدف تحلیل جغرافیائی انسانی رفتارهای کارآفرینی روستائیان تولید کننده شهرستان گرمسارد در توسعه روستائی انجام شد. متغیر مستقل نیز شامل متغیرهای مهارتهای فنی، مهارت‌های فردی، ویژگیهای ایجاد قابلیت کارآفرینی و ویژگیهای فردی بود و متغیر وابسته نیز توسعه روستائی مبتنی بر کارآفرینی بود. جامعه آماری این تحقیق در حدود ۸۰۰۰ نفر بودند که در دهستانهای این شهرستان، آرادان و شهر ایوانکی ساکن هستند. حجم نمونه تحقیق از فرمول کوکران، نمونه مورد نظر $n = 186$ نفر تعیین شد که برای دقت بیشتر این تعداد به ۲۰۰ نفر افزایش یافت و تعداد ۱۹۲ پرسشنامه قابل تحلیل و بررسی بود. برای انتخاب نمونه‌های تحقیق از روش نمونه گیری تصادفی متناسب استفاده شد. ابزار تحقیق نیز پرسشنامه بود که به صورت حضوری تکمیل گردید. روائی پرسشنامه مذکور توسط جمعی از اساتید، خبرگان و متخصصان و اعتبار آن نیز با روش آلفای کرونباخ محاسبه شد که آلفای پرسشنامه مذکور ۰/۸۹ بدست آمد. اثرات مستقیم متغیرهای مستقلی را که در معادله رگرسیون وارد شده بودند نشان داد که متغیرهای تحصیلات، واقع بینی نسبت به اتفاقات شغلی بیشترین نقش مثبت و سابقه شغلی بیشترین نقش منفی را بر توسعه روستائی داشتند.

واژگان کلیدی: کارآفرین، توسعه روستائی، روستائیان، شهرستان گرمسار

مقدمه

کارآفرینان در توسعه اقتصادی جامعه نقش مهم و محوری ایفاء می‌کنند کارآفرینان، مسئول نوآوری در جامعه هستند و توانایی لازم را جهت علمی کردن توانمندیهای خود دارند. کارآفرینان موفق خواهان تغییر در موقعیت اقتصادی و اجتماعی خود و جامعه بوده و برای تحقق اهداف خود با اندیشه عالی وارد کار می‌شوند. تولید ثروت، توسعه فناوری و اشتغال مولد سه عنصر اساسی در کارآفرینی می‌باشد، فعالیت‌های بیشتر کارآفرینان باعث افزایش میزان درآمد سرانه و در نهایت ارتقای سطح زندگی مردم، ایجاد موقعیتهای تجاری جدید و شکل‌گیری بیشتر صنعت و تحرک در جامعه می‌شود (Ahmadpour & Motallebi, 2012).

واژه کارآفرینی معادل فارسی کلمه فرانسوی Entrepreneur به معنای متعهد شدن می‌باشد (Mafakheri, 2008). بیان یک چاقوب مفهومی قابل اشتراک بسیار مشکل است لذا موارد ذیل را بابررسی کارآفرینی برای آن بیان شده است:

۱- کارآفرینی بر اساس ویژگیهای کارآفرینان که شامل عناصر کلیدی در رفتار آنها می‌باشد. مواردی چون تمایل به پیشرفت، نیار به کنترل، تمایل به افزایش قابلیت‌های خود در شرایط غیرقابل پیش بینی.

۲- برخی دیگر از نویسندگان به ابعاد محیطی پرداخته‌اند. به اعتقاد آنها کارآفرین کارآفرین در آن زندگی یا تولید می‌کند که در آن ایجاد شبکه‌های اجتماعی مهم است. این ایده با نظریه سرمایه اجتماعی حمایت می‌شد. البته حمایت از خانواده نیز در این چرخه قرار می‌گیرد.

۳- در نظریه دیگر سرمایه انسانی (سن، آموزش، تجربه در گروه و...) و نگهداری سطح توان تجاری می‌باشد. لذا در این ایده کارآفرینی مرتبط با موارد تجاری است. بکارگیری دانش یکی از شاخصه‌های توسعه و اثربخشی است.

۴- برخی دیگر کارآفرینی را در تمایل به نوآوری و نوآورانه بودن تصمیمات و تغییرات سریع لحاظ می‌کنند. کارآفرینی نوآورانه توان افراد در تفکرات شخصی برای دستیابی به موفقیت بدون اتکا به شانس و استفاده از منابع می‌باشد (Wang et al, 2002 & 2007, Ketelaar & et al., 2002).

به نظرمی رسد بیشتر نویسندگان، کارآفرینی را در ویژگیهای شخصی افراد می‌دانند. اما کارآفرینان ویژگیهای منحصر به فردی چون داشتن بینش ویژه، فنون، استراتژی، توان اداره و اخذ تصمیم در زمان کوتاه (به صورت مناسب و موثر)، هدایت کشاورزان به تولید، فرآیند، نظام و زنجیره به منظور دستیابی به مدیریت کیفیت کلی نیز وجود دارد. بنابراین می‌توان توسعه کارآفرینی را علاوه بر بهبود ویژگیهای شخصی، تمایل به افزایش کیفیت و تقاضا برای نظام محور کردن کشاورزی بر اساس زنجیره تولید می‌باشد.

Ahmadpour & Motallebi (2012) به نقل از (Yaghoubi, 2007) توسعه کارآفرینی را تلاشی برای توسعه فرهنگ، اندیشه و اقدامات کارآفرینانه در بین افراد و گروه‌های مختلف جامعه می‌داند. بطور کلی ایجاد فضای کارآفرینانه در جامعه را می‌توان هدفی بلندمدت برای برنامه‌های ترویج کارآفرینی دانست. این در حالی است که در کوتاه مدت، توجه به اهدافی نظیر افزایش انگیزه، توانمندی، مهارت و تمایل افراد برای راه اندازی کسب و کارهای کارآفرینانه و افزایش حمایت‌های اجتماعی از کسب و کارهای مخاطره آمیز بسیار ضروری می‌نماید. بدیهی است دستیابی به این اهداف نیازمند تغییر در نظام فرهنگی و ظرفیت‌های جوامع بوده و بر این اساس فعالیتی زمان بر و تلاش برانگیز است.

Petrin (1997) توسعه کارآفرینی را نیازمند تلاش برای توسعه فرهنگ کارآفرینانه در جوامع دانسته و اولین گام در فرایند توسعه کارآفرینی در جوامع را ترویج فرهنگ کارآفرینانه می‌داند. به اعتقاد وی این تغییر فرهنگ از طریق برنامه‌های آموزشی و ترویجی قابل انجام است و برای ایجاد چنین فرهنگی باید نگرش‌های مثبت به کارآفرینی در افراد تقویت شود (Ahmadpour&Motallebi, 2012).

همچنین امروزه ثابت گردیده که برخلاف تصورات گذشته، کارآفرینان از طریق آموزش، پرورش می‌یابند و امری صرفاً ذاتی تلقی نمی‌شود. در حال حاضر کارآفرینی به عنوان یک رشته علمی مورد شناسایی قرار گرفته است که بامندهای علمی قابل انتقال و ارتقا می‌باشد (Moghimi, 2009).

Ahmadpour&Motallebi (2012) براساس مطالعات انجام شده و به نقل از صاحب‌نظران متعدد بیان می‌کنند که در حوزه کارآفرینی، بدون شک آموزش کارآفرینی یکی از ابعاد مهم و ضروری در جامعه می‌باشد. تمایل به کسب آموزش‌های کارآفرینی از اواخر دهه ۱۹۵۰ و اوایل دهه ۱۹۶۰، از زمانی که مباحث کارآفرینی از سوی مک کله لند، کولنیز، مور و آمولا مطرح شد، تاکنون رشد سریعی یافته است در طول سال‌های اخیر آموزش کارآفرینی در حیطه کسب و کارهای جدید بیشتر مورد توجه بوده و همواره بعنوان یکی از نکات قابل توصیه برای حل مشکلات بنگاه‌های کوچک اقتصادی مطرح شده است.

با توجه به اینکه در حال حاضر دولت به فکر کوچک سازی خود و واگذاری امور اجرائی به بخشهای خصوصی می‌باشد و با توجه به پتانسیل نیرومند در بخش کشاورزی این تحقیق بدنبال پاسخ به این سؤال است که چه عواملی می‌توانند باعث توسعه و تقویت کارآفرینی در بخش کشاورزی از دیدگاه کشاورزان به عنوان اصلی‌ترین مجریان بخش تولیدات کشاورزی باشد؟ شهرستان گرمسار در بعد کشاورزی یکی از قطبهای تولید کشاورزی استان سمنان محسوب می‌شود که بدلیل جمعیت جوان جوای کار چه به صورت بومی یا مهاجرین و چه نزدیکی به تهران مورد توجه می‌باشد. بخش کشاورزی این منطقه پتانسیل بالائی برای جذب این نیروی کار دارد و فعالیت‌های کارآفرینانه در این بخش می‌تواند قابلیت‌های اشتغالزائی و کسب درآمد را افزایش دهد.

اهمیت کارآفرینی از ابعاد مختلف قابل ذکر می‌باشد. یکی از مهمترین دلایل ضرورت توجه به آن نیاز شدید کشور به توسعه اقتصادی و بهبود شاخصهای مطرح در آن می‌باشد. برای مثال نقش آن در تولید ثروت مادی و معنوی و یا تولید اشتغال.

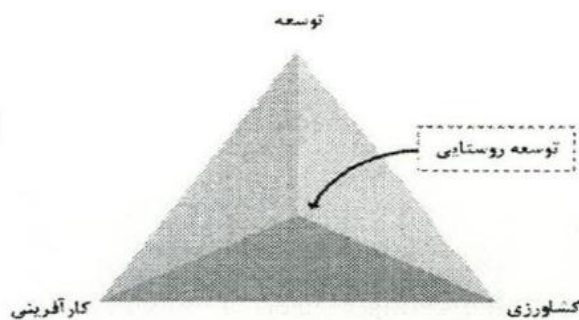
در سایر کشورهای دنیا، طی سالهای اخیر، دولت‌ها به طور جدی به تشویق کارآفرینی پرداخته‌اند زیرا کارآفرینی به ایجاد ثروت، اشتغال زایی، ایجاد و توسعه فناوری، ترغیب و تشویق سرمایه گذاری، شناخت و ایجاد و گسترش بازارهای جدید، افزایش رفاه و استفاده اثربخش از منابع کمک می‌کند. کار آفرینی با کارکردها و پیامدهای مناسب، راه حل اساسی برای رفع بسیاری از مشکلات و بحرانهای داخلی و بقا در عرصه رقابتهای بین المللی می‌باشد (Salehi & Baradaran, 2007). در سیاستهای کشاورزی اروپا نیز طی دهه گذشته توجه به کارآفرینی لحاظ شده بود و اعتقاد براین بود که کشاورزان می‌توانند منشأ نوآوری در جوامع کشاورزی و یک منبع بالقوه کارآفرینی باشند (Borch & Forsman, 2001).

نقش کارآفرینان در توسعه اقتصادی منحصر به افزایش بازده و درآمدسرانه نیست بلکه شامل پایه گذاری و آغاز اعمال تغییرات ساختاری در فعالیتهای اقتصادی و اجتماعی است. این تحول با رشد و افزایش بازدهی همراه است که امکان تقسیم بین شرکت کنندگان مختلف را بیشتر فراهم می‌کند (Hysrych & et al, 2002). اگر فعالیت‌های کارآفرینی یک جامعه کاهش یابد موجب افزایش بیکاری و تاثیرات شگرف برابعاد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و توسعه انسانی جامعه می‌شود.

کارآفرینان برای دستیابی به عوامل تولید از قبیل مواد خام به دنبال مناطق بکر رفته که با ایجاد مؤسسات و شرکتهای موجب توسعه و بهبود اقتصادی در مناطق مختلف می‌شوند این عمل موجب ایجاد اشتغال و توزیع درآمد در مناطق مختلف می‌شود و در نتیجه از ازدحام بیش از حد می‌تواند تهدیدات اجتماعی و بروز انقلاب جلوگیری نماید. از آنجائیکه کارآفرینان کسانی هستند که از هیچ، چیزهای ارزشمند خلق می‌کنند و با توجه به اینکه کشور ما کشوری است که سرشار از منابع طبیعی است می‌توان با فعال کردن موضوع کارآفرینی با استخراج و تبدیل آن موجبات درآمدزایی و صرفه جویی و عدم نیاز به واردات را در کشور به وجود آورد (Hysrych & et al, 2002, Zahra and George, 2002).

بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که کارآفرینی در بخش کشاورزی راهکاری نوین برای توانمندسازی و ظرفیت سازی در مناطق روستایی در راستای دستیابی به توسعه پایدار است. در این میان کشاورزی از بخش‌های پایه و اساس اقتصاد روستا و کشور وزمینه ساز رشد و توسعه آن است (Roknal-Dien Eftekhareh & et al, 2011).

شکل ۱- پیوند توسعه، کارآفرینی و کشاورزی در توسعه روستایی

منبع: (Roknaldien Eftekhareh & et al, 2011)

توسعه فرهنگ کارآفرینی و حمایت از کارآفرینان برای پیشرفت و ایجاد اشتغال امری ضروری به نظر می‌رسد. در بخش کشاورزی نیز که از آن به عنوان محور توسعه یاد می‌شود، توجه به این امر می‌تواند اثر بخش و مفید واقع گردد (Yaghoubi, 2004).

تحقیق حاضر از بعد هدف، کاربردی و براساس نوع، کاربردی و به لحاظ شیوه تحقیق علی-ارتباطی می‌باشد. در این مطالعه، دیدگاه روستائیان شهرستان گرمسار در خصوص عوامل موثر بر توسعه روستائی آنان مورد بررسی قرار گرفت. متغیر وابسته این تحقیق شامل توسعه روستائی گرمسار می باشد که به کمک گویه های مناسب و از طریق طیف لیکرت سنجیده خواهد شد.

و متغیر مستقل شامل ۶ طبقه متغیرهای مهارت‌های فنی، مهارت‌های فردی، ویژگی‌های قابلیت کارآفرینی، و ویژگی‌های فردی می‌باشد.

جامعه آماری این تحقیق حدود ۷۵۰۰ نفر می‌باشند که در دهستان‌های این شهرستان، آرادان و شهر ایوانکی پراکنده شده‌اند. به منظور تعیین حجم نمونه تحقیق، پس از انجام یک مطالعه مقدماتی بر روی تعداد ۳۰ نفر از روستائیان و مشخص شدن واریانس جامعه از فرمول کوکران به صورت زیر استفاده شد که بر اساس فرمول فوق الذکر تعداد نمونه مورد نظر $n = 186$ نفر تعیین شد. برای دقت بیشتر این تعداد به ۲۰۰ نفر افزایش یافت که تعداد ۱۹۲ پرسشنامه قابل تحلیل و بررسی بود. برای انتخاب نمونه‌های تحقیق از روش نمونه‌گیری تصادفی متناسب استفاده شد.

ابزار جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز پرسشنامه‌ای بود که حاوی تعدادی سؤال باز و بسته در خصوص ویژگی‌های فردی، اجتماعی، اقتصادی، فنی، فردی، موانع و محدودیتها بود. پرسشنامه‌ها به صورت حضوری تکمیل گردید. روائی پرسشنامه مذکور پس از اصلاحات اولیه توسط مجریان و همکاران طرح و مشاور مربوطه توسط جمعی از اساتید، خبرگان و متخصصان بازمینی و پایائی آن نیز با روش آلفای کرونباخ تعیین شد که برای محاسبه آن، ۳۰ پرسشنامه در استان تهران تکمیل و آلفای پرسشنامه مذکور $0/89$ بدست آمد. اطلاعات جمع‌آوری شده از طریق ابزار تحقیق (پرسشنامه) در دو بخش آمار توصیفی و استنباطی (با استفاده از نرم افزار آماری SPSS18) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

مشخصات جغرافیایی استان سمنان

استان سمنان یکی از استان‌های کشور ایران است. مرکز و پرجمعیت‌ترین شهر این استان، شهر سمنان است. مساحت این استان برابر با ۹۷،۴۹۱ کیلومتر مربع که ۵،۹ درصد مساحت کل کشور را شامل می‌شود. این استان از نظر مساحت ششمین استان ایران است.

این استان از جانب شمال به استان‌های خراسان شمالی، گلستان و مازندران، از جنوب به استان‌های خراسان جنوبی و اصفهان، از مشرق به استان خراسان رضوی و از مغرب به استان‌های تهران و قم محدود است. نکته جالب توجه این است که رئیس جمهوری‌های ایران از سال ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۶ از این استان بوده‌اند و تا ۱۴۰۰ خواهند بود.

شهرها و شهرستان‌ها

این استان هم‌اکنون دارای ۸ شهرستان، ۲۰ شهر، ۱۵ بخش و ۳۱ دهستان است. شهرستان‌های این استان شامل: ۱- سمنان ۲- شاهرود ۳- دامغان ۴- گرمسار ۵- سنگسر ۶- سرخه ۷- میامی ۸- آرادان می‌باشد.

موقعیت جغرافیایی

استان سمنان با هشت استان ایران همسایه است که تعدادی از آنها از پرجمعیت‌ترین استان‌های ایران به شمار می‌آید. همسایگی استان سمنان با استان‌های خراسان رضوی و تهران موجب شده راه ارتباطی این دو استان (جاده تهران-

مشهد) از استان سمنان عبور کند. همچنین جاده‌های ارتباطی بین استانهای شمالی (خراسان شمالی، گلستان و مازندران) و استان‌های مرکزی (یزد و اصفهان) از این استان عبور می‌کند.

مردم

در ۱۳۸۵، جمعیت استان ۵۸۹۰۷۴۲ نفر بوده که از این تعداد ۴۴۰۰۵۵۹ نفر در مناطق شهری ساکن بوده‌اند. تراکم نسبی جمعیت در همین سال ۶ نفر در هر کیلومتر مربع بوده‌است. استان سمنان کمترین تراکم نسبی جمعیت در ایران را دارد. جالب توجه اینکه این استان پهناور کمتر از یک درصد جمعیت کشور را در خود جای داده‌است. تقریباً تمامی مردم این استان مسلمان و پیرو مذهب شیعه هستند. بر پایه سرشماری سال ۱۳۸۵ از ۵۸۹۰۷۴۲ نفر جمعیت استان ۵۸۶۰۲۹۷ نفر مسلمان، ۲۹ نفر زرتشتی، ۳۲۹ نفر مسیحی، ۱ نفر کلیمی، ۶۴۵ نفر سایر و ۲۴۴۱ نفر اظهار نشده در استان زندگی می‌کنند.

زبان

اکثر اهالی استان سمنان به زبان فارسی سخن می‌گویند. از بین شهرهای استان تنها اهالی شهرهای سنگسر و ایوانکی فارسی‌زبان نیستند و به زبان‌های سنگسری و تاتی تکلم می‌کنند. زبان سمنانی که بومی‌ترین زبان استان است، جای خود را در مرکز استان تقریباً به فارسی داده، اما گونه‌های مختلف آن هنوز در بسیاری از شهرها و روستاها مانند مهدی‌شهر، سرخه یا لاسجرد رایج است. سمنانی زبانی انعطاف‌ناپذیر است. واژه‌های بیگانه را به سختی می‌پذیرد و حتی به نظر می‌رسد که تا حدود یکی دو سده گذشته در مقابل واژه‌های فارسی نیز مقاومت به خرج داده باشد. همچنین خاصیت ترکیب‌پذیری و ساخت واژه‌های جدید در این زبان در مقایسه با فارسی بسیار ضعیف است. کریستن سن که در حدود سال ۱۹۱۴ درباره زبان سمنانی پژوهش نموده، می‌گوید:

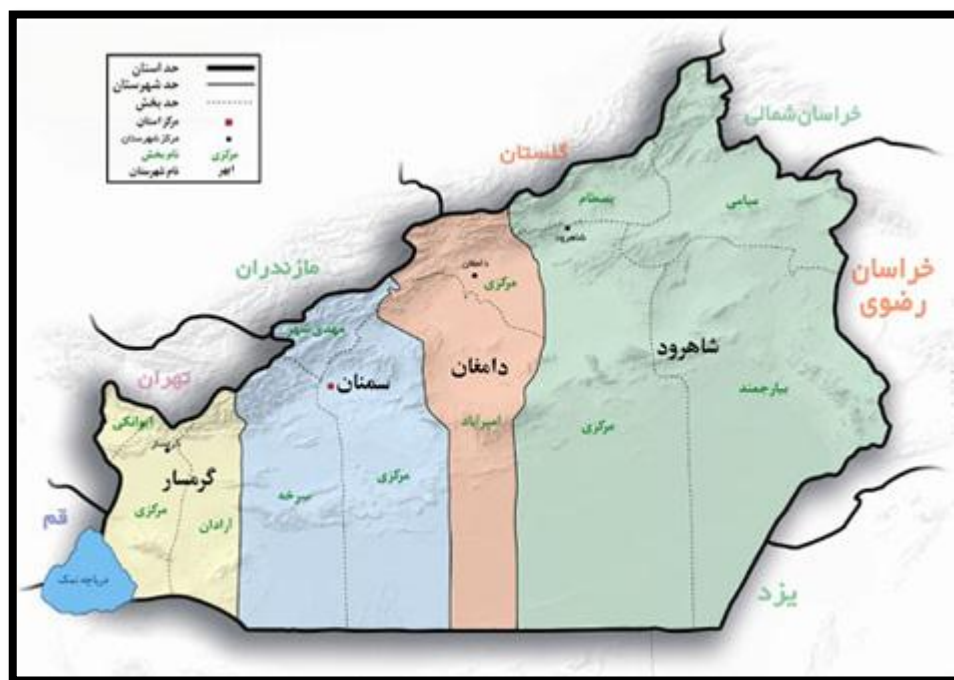
زبان سمنانی به قدری با سایر لهجه‌های ایرانی نظیر مازندرانی و گیلکی و غیره اختلاف دارد که خود ایرانی‌ها می‌گویند، بدون اینکه این زبان‌ها را فرا گرفته باشیم، درک می‌کنیم ولی زمانیکه دو سمنانی با هم صحبت می‌کنند، هرگز زبان آنها را نمی‌فهمیم.

شهر ایوانکی مرکز تات‌زبانان استان سمنان است. همچنین در روستاهای بخش ایوانکی و برخی روستاهای شهرستان سرخه (مانند اروانه) به زبان تاتی سخن گفته می‌شود. از دیگر زبان‌های این استان می‌توان به ترکی اشاره کرد که در برخی روستاها گویش‌ورانی دارد. همچنین در بخش شه‌میرزاد از شهرستان مهدی‌شهر و در میان عشایر الیکایی زبان مازندرانی رایج است.

ویژگی‌های طبیعی و اقلیمی

استان سمنان به خاطر موقعیت جغرافیایی، اقلیم بیابانی و نیمه بیابانی و محدودیت‌های آب و خاک، از موقعیت کشاورزی مطلوبی برخوردار نیست. تنها دو درصد از کل مساحت استان زیر کشت آبی و دیم است. عمده‌ترین محصولات این استان را گندم، جو، سیب زمینی، پنبه (وش) بومی و ورامینی، یونجه، اسپرس، شبدر و چغندر قند و پسته تشکیل می‌دهند. از لحاظ دامداری این منطقه به علت دارا بودن مراتع از وضعیت نسبتاً خوبی برخوردار است. استان سمنان با ۵۰۵ میلیون هکتار مرتع و ۲۰۵ میلیون واحد دامی یکی از قطب‌های دامپروری کشور به شمار می‌آید.

استان سمنان از مراکز قابل توجه صنایع دستی و از قطب‌های صنعتی کشور به شمار می‌رود. در این استان انواع صنایع دستی نظیر قالی بافی، گلیم بافی، نمد مالی، سرامیک و سفال سازی و ... وجود دارد.

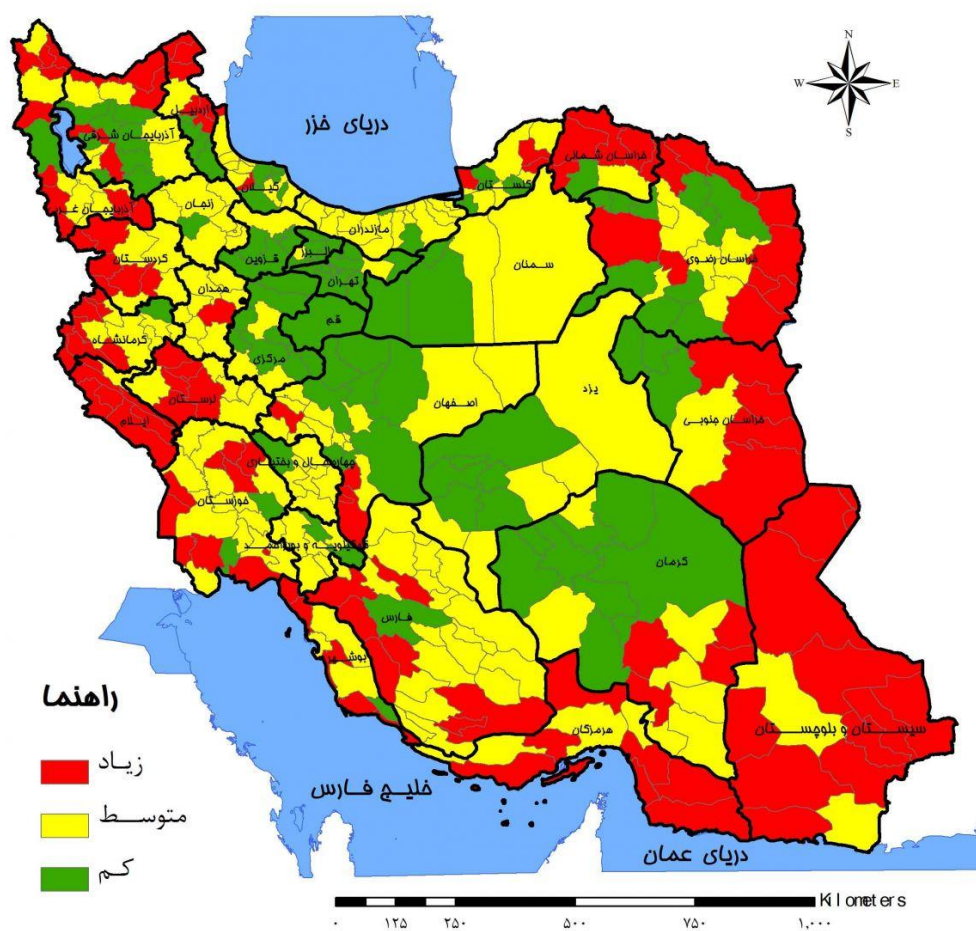
شکل ۲- پراکنندگی شهرستان‌های استان سمنان

مطالعات زمین‌شناسی انجام شده نشان می‌دهد که قدیمی‌ترین تشکیلات از سنگ‌های دیرین‌زیستی تا آبرفت‌های کوارترنری در این منطقه وجود دارد. سنگ‌های دوران دیرین‌زیستی در شمال سمنان، و سرخه اطراف شه‌میرزاد و جنوب ارتفاعات شمال دامغان و شاهرود وجود دارند. سنگ‌های دوران میان‌زیستی در شمال شه‌میرزاد در حوالی شیخ چشمه سر و جام دیده می‌شود. رسوبات دوره دوران ترشیاری از سمنان تا آهوان و طبقات گچدار در شمال شهرستان سرخه دیده می‌شوند؛ بنابراین دهها کارخانه و معدن گچ در این شهرستان (شهرستان سرخه (وچند شهرک صنعتی تخصصی گچ فعال می‌باشند و مقدار زیادی از گچ مصرفی کشور را این شهرستان تأمین می‌کند. سنگ‌های دوران کواترنری نیز از کوه‌های شمالی تا دشت کویر دیده می‌شوند. پارک ملی توران و پارک ملی کویر از پارک‌های ملی ایران هستند که در استان سمنان قرار دارند (Wikipedia, 2017).

ویژگی‌های منطقه گرمسار

گرمسار یکی از هشت شهرستان استان سمنان است و در غرب این استان قرار دارد. شهرستان گرمسار از شمال به شهرستان فیروزکوه و شهرستان دماوند، از سوی شرق به شهرستان آرادان و شهرستان سرخه از غرب به شهرستان پاکدشت و استان قم و از جنوب به شهرستان آران و بیدگل محدود است. فاصله شهر گرمسار تا مرکز استان ۱۱۰ کیلومتر و تا تهران ۹۵ کیلومتر است. مساحت شهرستان گرمسار ۱۰۶۸۶ کیلومتر مربع است. گرمسار از لحاظ موقعیت جغرافیایی بین مدار ۳۴ درجه و ۲۸ دقیقه و ۳۰ دقیقه عرض شمالی و بین ۵۱ درجه و ۵۲ دقیقه تا ۵۲ درجه و ۵۵ دقیقه طول از شرقی از نصف النهار گرینویچ قرار دارد. گرمسار بر روی مخروط افکنه حبله‌رود یکی از

رودخانه‌های دائمی این شهرستان قرار داشته و از سه جهت توسط رشته کوههایی احاطه شده و فقط سمت جنوبی آن به علت وجود کویر باز است. که به کوههای سیاه‌کوه ختم می‌شود. ارتفاع متوسط گرمسار از سطح دریا ۸۵۶ متر است. شهر گرمسار پیوندگاه راه‌آهن سرتاسری شمال (گرگان) و مشهد می‌باشد و جاده اصلی تهران - مشهد در کنار آن قرار دارد. طول دشت گرمسار از شرق به غرب ۴۸ کیلومتر و از شمال به جنوب معادل ۲۷ کیلومتر است. گرمسار دارای چهار ایل بزرگ به نامهای زندی- الیکایی- اصانلو و ایل پازوکی می‌باشد (Wikipedia, 2016).

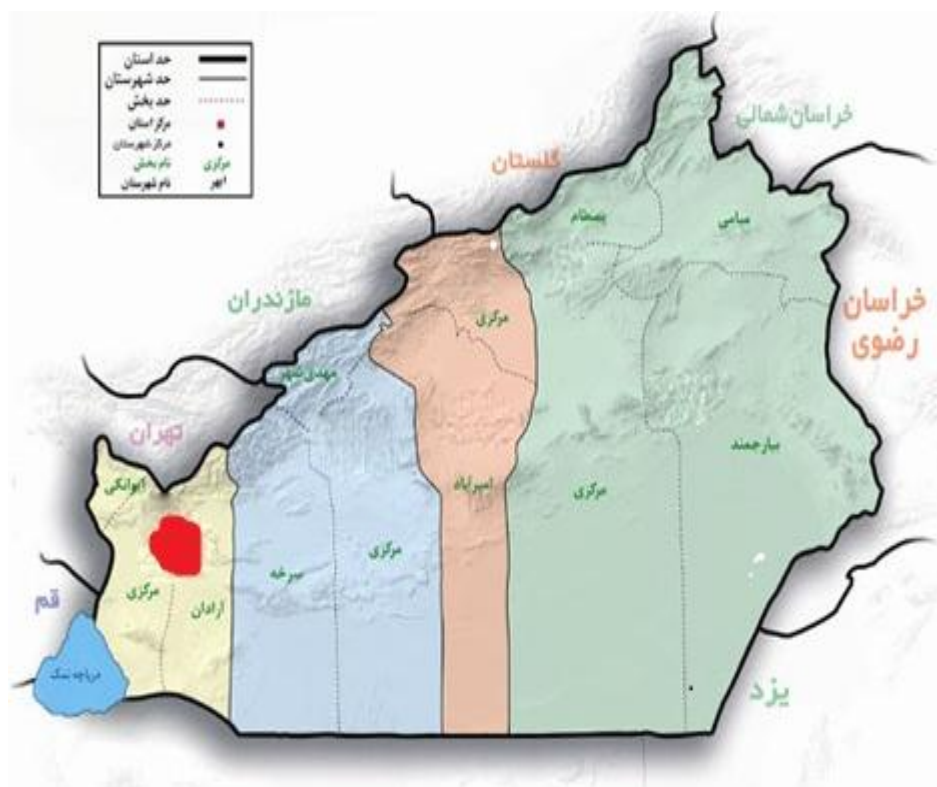

شکل ۳ - موقعیت جغرافیایی استان سمنان (در مقیاس ۱/۲۰۰۰۰)

منبع: (Roknaldien Eftekhareh & et al, 2011)

از مهمترین آثار تاریخی شهرستان گرمسار، مجموعه بناهای سیاهکوه، موزه اقوام، کاروانسرای شاه عباسی و کاروانسرای عین الرشید است.

برخی آثار تاریخی این شهرستان شامل مجموعه بناهای سیاهکوه، موزه اقوام، موزه علم و صنعت و بازارچه صنایع دستی، کاروانسرای شاه عباسی ایوانکی است و همچنین از دیگر آثار این شهرستان می‌توان به امامزادگان طاهر و مطهر (ع) کوشک، تپه غول آباد، تپه ملک آباد، قلعه استوناوند و ... اشاره نمود، منطقه نمونه گردشگری بنه کوه نیز از مناظر طبیعی این شهرستان است.

شکل ۴ - موقعیت جغرافیایی شهرستان گرمسار
منبع: (Roknaldien Eftekhareh & et al, 2011)

یافته‌ها

مطابق جدول، بیشترین فراوانی طبقه سنی گروه سنی ۳۶-۴۵ سال با ۱۴۶ نفر (معادل ۷۶/۱ درصد جامعه موردنظر) می‌باشد. میانگین سنی ۴۳/۷، جوان‌ترین فرد دارای ۲۴ سال و مسن‌ترین فرد نیز ۶۹ سال سن دارد. انحراف معیار محاسبه شده نیز معادل ۷/۲۱ واحد می‌باشد که نشان دهنده پراکندگی سنی روستائیان از میانگین مربوطه است. توزیع فراوانی سابقه روستائیان در بخش فعالیت‌های کشاورزی نشان می‌دهد که ۷۸ نفر از آنها (۴۰/۶ درصد) دارای سابقه ۲۱-۳۰ سال می‌باشند. پس از آن سابقه ۱۱-۲۰ سال قرار دارد (۵۱ نفر یا ۲۶/۶ درصد). میانگین سابقه کشاورزی کشاورزان ۳۳/۵ سال، کمترین سابقه ۱ سال و بیشترین سابقه نیز ۶۱ سال می‌باشد که گویای تجربه، پختگی و خبرگی کشاورزان منطقه است. براساس جدول ذیل ۶۹ نفر (۳۵/۹ درصد) از روستائیان ابراز داشته‌اند که وامی دریافت نکرده‌اند که بیشترین تعداد فراوانی پاسخگویان می‌باشد. پس از آن بیشترین فراوانی (۶۸ نفر، ۳۵/۸ درصد) متعلق به کسانی است که وامی بین ۳۱ میلیون ریال تا مرز ۵۰ میلیون ریال دریافت نموده‌اند. میانگین وام دریافتی ۳۵۶۱۰۰۰۰ ریال، کمترین رقم وام ۵۰۰۰۰۰۰ ریال و بیشترین رقم نیز ۱۰۰۰۰۰۰۰۰ ریال می‌باشد. بیش از ۳۰ درصد جامعه پاسخگو که بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند دارای سطح تحصیلات در حد دیپلم هستند. پس از آن گروه سطح تحصیلات سیکل با ۳۸ نفر فراوانی و ۱۹/۸ درصد قرار دارند. البته در مجموع بیش از ۴۵ درصد جامعه سطح سواد مناسبی ندارند.

جدول ۱- توزیع فراوانی ویژگیهای فردی روستائیانمورد مطالعه

ویژگیهای فردی	طبقات	فراوانی (نفر)	درصد	درصد تجمعی
سن: n=۱۹۲	۲۵ سال و پائین تر	۱	۰/۵	۰/۵
کمترین=۲۴	۲۶-۳۵	۶	۳/۱	۳/۶
بیشترین=۶۹	۳۶-۴۵	۱۴۶	۷۶/۱	۷۹/۷
انحراف معیار=۷/۲۱	۴۶-۵۵	۲۵	۱۳/۱	۹۲/۸
میانگین=۴۳/۷	۵۶ و بالاتر	۱۴	۷/۲	۱۰۰
سابقه کشاورزی:	تا ۱۰ سال	۳۶	۱۸/۸	۱۸/۸
n=۱۹۲	۱۱-۲۰	۵۱	۲۶/۶	۴۵/۴
کمترین=۱ بیشترین=۶۰	۲۱-۳۰	۷۸	۴۰/۶	۸۶
انحراف معیار=۲۶/۸	۳۱-۴۰	۱۳	۶/۸	۹۲/۸
میانگین=۲۲/۸	۵۰ سال و بالاتر از آن	۱۴	۷/۲	۱۰۰
میزان تسهیلات دریافتی:	تا ۱۰ میلیون ریال	۱۳	۶/۸	۶/۸
n=۱۹۲	۱۰-۳۰ میلیون	۲۹	۱۵/۱	۲۱/۹
کمترین:۵۰۰۰۰۰۰۰ ریال	۳۱-۵۰ میلیون	۶۸	۳۵/۴	۵۷/۳
بیشترین:۱۰۰۰۰۰۰۰۰ ریال	۷۰ میلیون و بالاتر	۱۳	۶/۸	۶۴/۱
انحراف معیار:۸/۳۹۸	بدون دریافت وام	۶۹	۳۵/۹	۱۰۰
میانگین=۳۵۶۱۰۰۰ ریال	بی سواد	۶	۳/۱	۳/۲
	خواندن و نوشتن	۲۰	۱۰/۴	۱۰/۶
سطح تحصیلات:	سیکل	۳۸	۱۹/۸	۲۰/۱
n=۱۹۲	دیپلم	۲۳	۱۲	۱۲/۲
مد: دیپلم	دیپلم	۵۸	۳۰/۲	۳۰/۷
	فوق دیپلم	۲۶	۱۳/۵	۱۳/۷
	لیسانس و بالاتر	۱۸	۹/۴	۹/۵
	بی پاسخ	۳	۱/۶	-

Source: Research findings

مطابق جدول شماره ۲، اولویت اول در نوع فعالیت‌های توسعه‌ای روستائی، پیش بینی در نوع و میزان تولید می‌باشد. پس از آن ارائه روشی جدید در فرآیند تولید و تولید محصولات جدید در اولویتهای دوم و سوم قرار دارد. موارد ایجاد کاروشغل و ایجاد یک کارگاه یا کارخانه در انتهای این اولویتهای قرار دارد. ضمن آنکه میانگین کلی این مجموعه از توانمندیها نیز از دید روستائیان ۲/۴۷ می‌باشد.

جدول ۲. توزیع فراوانی اولویت‌بندی نوع فعالیت‌های توسعه‌ای روستائی

نوع فعالیت‌های توسعه‌ای روستائی	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	ضریب تغییرات	اولویت‌بندی
توزیع و درصد فراوانی	F	F	F	F	F	CV	رتبه
ایجاد کار و شغل	۷۶	۳۷	۲۵	۱۳	۴۰	۰/۵۷۸	۶
ایجاد خود اشتغالی و اشتغال	۶۴	۳۳/۳	۳۸	۱۹/۸	۵۰	۰/۵۵۲	۵
تولید محصولات جدید	۲۷	۱۴/۱	۱۱۱	۵۷/۸	۱۳	۰/۵۲۵	۳
ارائه روشی جدید در فرآیند تولید	۴۰	۲۰/۸	۳۸	۱۹/۸	۲۴	۰/۴۶۵	۲
ایجاد یک کارگاه یا کارخانه	۱۳۹	۷۲/۴	-	-	۱۳/۵	۰/۶۸۰	۷
شناسایی و برآورده کردن نیازهای تولیدی خود	۶۵	۳۳/۹	۲۵	۱۳	۳۸	۰/۵۴۹	۴
یادگیران							
پیش بینی در نوع و میزان تولید	۶۲	۳۲/۳	-	-	۱۰/۳	۰/۴۳۸	۱

میانگین کلی: ۲/۴۷

Source: Research findings

جدول ذیل، نشان دهنده رابطه بین متغیرهای مستقل تحقیق با متغیر وابسته عوامل مؤثر توسعه روستائی می‌باشد. یافته‌ها نشان می‌دهد بین متغیرهای مهارت به کار با افراد، شبکه اینترنت و آموزش از طریق رایانه، انجام عملی طریقه راه اندازی یک فعالیت تولیدی، آینده نگر و دور اندیش، خطر پذیر در فعالیت تولیدی، خوش بین به اتفاقات شغلی، واقع بینی نسبت به اتفاقات شغلی، خویشتن داری در حوادث شغلی و تولیدی و تحصیلات در سطح ۹۹ درصد، رابطه معنی دار مستقیم و با انگیزه بالا برای رسیدن به هدف و کتاب و نشریات در زمینه کارآفرینی در سطح ۹۵ درصد، رابطه معنی دار مستقیم وجود دارد. این رابطه معنی داری برای متغیر سابقه فعالیت در سطح ۹۵ درصد منفی معنی دار بود.

جدول ۳. بررسی رابطه همبستگی بین متغیرهای مستقل با میزان توسعه روستائی

متغیر اول	r	P
آشنائی با فعالیت تولیدی مورد نظر	۰/۳۵۷	۰/۰۵۳
مهارت به کار با افراد	۰/۳۹۳**	۰/۰۳۲
آشنائی با قوانین اداری مربوطه	-۰/۰۶۲	۰/۷۴۶
آشنائی با امور مالی	-۰/۱۲۳	۰/۵۱۶
آشنائی با فناوریهای مربوطه	۰/۱۰۷	۰/۵۷۵
آشنائی با زمان و نحوه ارائه محصول به بازار	۰/۱۱۴	۰/۵۴۸
آشنائی با کامپیوتر و اینترنت	۰/۱۰۳	۰/۵۸۷
توان غلبه بر مشکلات تولید	-۰/۱۶۸	۰/۳۷۴
شناسایی نیاز مصرف کنندگان (تولیدات و خدمات)	-۰/۲۸۴	۰/۱۲۸
مهارت‌های خرید و فروش	۰/۲۹۳	۰/۱۰۶
تبلیغات برای فروش و جذب مشتری	۰/۳۰۹	۰/۰۹۶
برنامه‌های بازدید از کسب و کارهای کارآفرینانه موفق	۰/۰۹۵	۰/۶۱۹
بسته‌های آموزشی	۰/۰۸۲	۰/۶۶۶
شبکه اینترنت و آموزش از طریق رایانه	۰/۵۵۳**	۰/۰۰۰
استفاده از روش‌های بحث و گفتگو	۰/۱۰۸	۰/۵۷۰
انجام عملی طریقه راه اندازیک فعالیت تولیدی	۰/۵۶۱**	۰/۰۰۱
شرکت در نشستهای با افراد کارآفرین	۰/۲۱۱	۰/۲۶۳
کارگاه‌های آموزشی در زمینه کارآفرینی	۰/۱۶۴	۰/۳۸۵
کتاب و نشریات در زمینه کارآفرینی	۰/۳۶۳*	۰/۰۴۹
اخلاق و نوآور	۰/۰۷۱	۰/۷۰۸
دارای حس همکاری	۰/۲۴۸	۰/۱۸۶
آینده نگر و دور اندیش	۰/۴۹۴**	۰/۰۰۶
نیاز به موفقیت	۰/۳۵۹	۰/۰۵۱
مسئولیت پذیری	۰/۲۱۸	۰/۲۴۸
سخت کوش و پرکار	۰/۱۶۴	۰/۳۸۵
خطر پذیر در فعالیت تولیدی	۰/۵۹۸**	۰/۰۰۰
خوش بین به اتفاقات شغلی	۰/۴۷۳**	۰/۰۰۹
واقع بینی نسبت به اتفاقات شغلی	۰/۴۹۶**	۰/۰۰۹
انگیزه بالا برای رسیدن به هدف	۰/۴۴۰*	۰/۰۱۵
شناسایی سودها در موقعیتهای مختلف	۰/۱۶۶	۰/۳۸۱
پر انرژی و با پشتکار در انجام فعالیت	۰/۳۴۴	۰/۰۶۳
خویشتن داری در حوادث شغلی و تولیدی	۰/۴۶۳**	۰/۰۱۰
پذیرش تحمل شکست در فعالیت‌های کارآفرینی	۰/۲۷۸	۰/۱۳۷
سابقه فعالیت	-۰/۳۸۴*	۰/۰۳۶
تحصیلات	۰/۵۹۳**	۰/۰۰۱
فاصله از مراکز خدمات	۰/۲۰۶	۰/۲۷۶

* در سطح ۰/۰۵ معنی دار ** در سطح ۰/۰۱ معنی دار

Source: Research findings

در این مرحله کلیه متغیرهای معنی دار شده در مرحله قبل به منظور بررسی اثرات وارد چرخه رگرسیون شدند:

جدول ۴. تبیین سهم متغیرهای مستقل در تبیین واریانس میزان توسعه روستائی

مدل	R	R^2	$Ad.R^2$	S.E
Stepwise	۰/۶۰۹	۰/۳۷۱	۰/۳۴۸	۰/۹۴۸۸
۲	۰/۷۶۱	۰/۵۸۰	۰/۵۴۹	۰/۷۸۹۸
۳	۰/۸۴۷	۰/۷۱۷	۰/۶۸۵	۰/۶۶۰۰

F:۱۶/۵۰۶ سطح معنی داری: ۰/۰۰۰

منبع: Author

براساس جدول فوق وضرب تعیین محاسبه شده، متغیرها در سه مرحله وارد تحلیل شدند که توان تبیین ۷۱/۷ درصد ($R^2=0/717$) تغییرات مربوط به میزان توسعه روستائی را دارند و ۲۸/۳ درصد عوامل توسط متغیرهای تعریف شده این تحقیق تبیین نشده‌اند.

جدول ۵. نقش متغیرهای مستقل در میزان توسعه کارآفرینی

متغیرها	B	S.E	Beta	t	P
عرض از مبدأ	۱/۲۴۴	۰/۳۸۲	-	۳/۲۵۶	۰/۰۰۳
تحصیلات	۰/۳۳۰	۰/۰۸۱	۰/۶۰۹	۴/۰۶۳	۰/۰۰۰
واقع بینی نسبت به اتفاقات شغلی	۰/۴۴۴	۰/۱۲۱	۰/۴۶۱	۳/۶۶۳	۰/۰۰۱
سابقه فعالیت‌های شغلی	-۰/۰۵۲	۰/۰۱۵	-۰/۵۱۱	۳/۵۵۷	۰/۰۰۱

Source: Research findings

جدول فوق اثرات مستقیم متغیرهای مستقلی را که در معادله رگرسیون وارد شده بودند را بر متغیر وابسته میزان توسعه روستائی نشان می‌دهد. براین اساس متغیرهای تحصیلات، واقع بینی نسبت به اتفاقات شغلی بیشترین نقش مثبت و سابقه شغلی بیشترین نقش منفی را بر توسعه روستائی نشان می‌دهند.

نتیجه گیری و بحث:

متغیرهایی مستقلی که در این تحقیق وارد رگرسیون شدند، توان تبیین ۷۱/۷ درصد ($R^2=0/717$) تغییرات مربوط به میزان توسعه روستائی را داشتند و ۲۸/۳ درصد عوامل توسط متغیرهای تعریف شده این تحقیق تبیین نشده‌اند. متغیر سطح تحصیلات بیشترین نقش را در توسعه روستائی با محوریت کارآفرینی ایفا می‌کند. لذا به نظر می‌رسد پاسخگویان اعتقاد دارند که افزایش دانش فنی و تخصصی اولین گام توسعه تولید در روستاها و رفع مشکل اشتغال می‌باشد. تحقیقات Dabson (2002)، Wang & Wong (2007)، Welsch & Pistrui (2008) و Segal & al. (2005) موید این نکته می‌باشد.

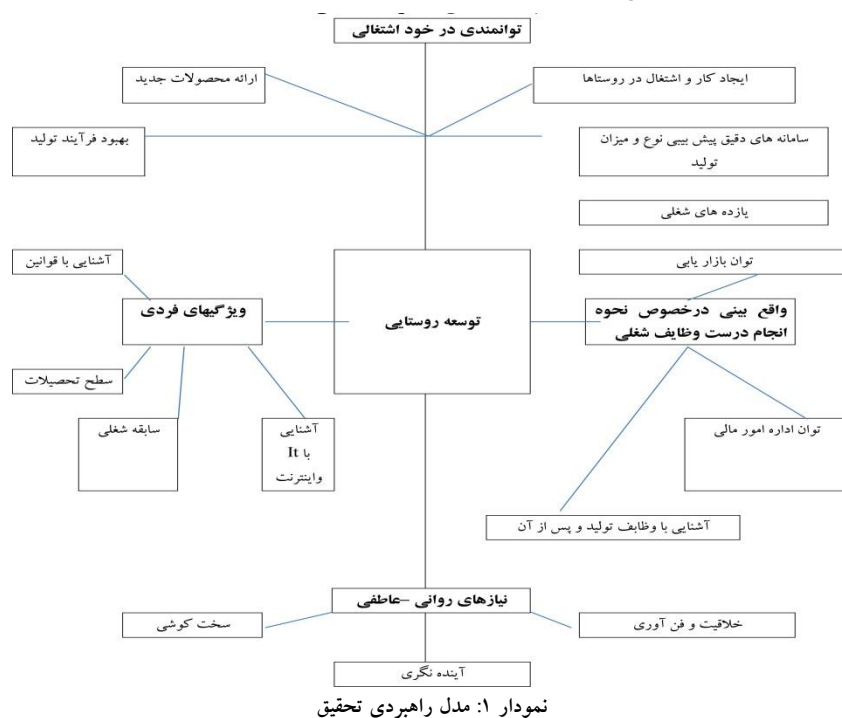
پس از سطح تحصیلات، متغیر واقع بینی نسبت به اتفاقات شغلی مطرح می‌شود که نشان می‌دهد در کنار توجه به سطح دانش فنی ساختار دولتی و بنیادهای فنی نیازمند واقع بینی نسبت به اتفاقات شغلی دارند. یعنی باید سطح واقعی اشتغال و عوامل مؤثر بر آن شناسائی و با واقع بینی در این خصوص برنامه‌ریزی گردد. Ardagna & Lusardi (2008) و Urbano & Toledano (2008) و Onyeibnama & onyeibnama (2010) نیز این مورد را تأیید می‌کنند. سابقه فعالیت‌های شغلی سومین متغیر موجود در رگرسیون می‌باشد که دارای نقش منفی بر توسعه روستائی مبتنی بر کار آفرینی است. به نظر می‌رسد کسانی که در یک شغل دارای سابقه بیشتری هستند تمایل کمتری برای اجرای فعالیت‌های کارآفرینانه مبتنی بر توسعه روستای دارند. این نتیجه با تحقیقات Dabson (2002) و Yamada (2004) همسو و با تحقیقات Eimani-Rad (2004) و Maghsoudi & Davodi (2011) متفاوت می‌باشد.

متغیرهای تأثیر گذار در تحقیق به شرح نمودار ذیل می‌توانند بر فرآیند توسعه روستائی تأثیر داشته باشند.

تحلیل مدل راهبردی

براساس مدل راهبردی و براساس نتایج بدست آمده از فرآیندهای آماری انجام شده مشخص گردید که توسعه روستائی در ۴ گروه قابل ارائه می‌باشد: اولین دسته که توانمندی در خود اشتغالی بوده و شامل ارائه محصولات جدید، بهبود فرآیند تولید، سامانه‌های دقیق پیش بینی نوع و میزان تولید می‌باشد. ارائه تولیدات جدید و متنوع در روستاها علی‌الخصوص تلفیق صنایع دستی خانگی در کنار تولیدات نوین در کشاورزی براساس اقلیم و شرایط در توسعه روستائی بسیار حائز اهمیت می‌باشند. در واقع در این بخش راهبردی ایده ایجاد صنایع متنوع قابل ذکر است البته به نحوی که برای بازار آن نیز فکر شود. دومین بخش این مدل راهبردی واقع بینی درخصوص نحوه انجام درست وظایف شغلی شامل آشنایی با وظایف تولید و پس از آن و توان اداره امور مالی می‌باشد. در این بعد نیز لزوم به توانائی مهارتهای مالی کارآفرینان به منظور توسعه روستائی تأکید شده است. توانائی‌های مالی، فن اداره مالی توسط کارآفرینان تلقی می‌شود که در توسعه و پایداری تولیدات روستائی به عنوان زیرساخت توسعه نقش دارند.

سومین بعد توسعه روستائی نیز شامل نیازهای روانی - عاطفی با بخشهای خلاقیت و فن آوری، آینده نگری و سخت کوشی کارآفرینان می‌باشد که به سه جزء دارا بودن خلاقیت برای شناخت دقیق نیاز جامعه و محسوس کردن این نیازها برای جامعه، آینده نگری برای پیش بینی رویکردهای آتی و سخت کوشی برای تسلیم نشدن در برآر مشکلات اشاره دارد. و آخرین بعد توسعه روستائی نیز ویژگیهای فردی شامل آشنایی با قوانین، سطح تحصیلات، سابقه شغلی و آشنایی با It و اینترنت است که به معنای آشنائی کارآفرینان با آخرین فناوریهای اطلاعاتی - ارتباطاتی برای رصد علمی حوزه فعالیت خود می‌باشد.

پیشنهادات

۱- سطح تحصیلات یکی از مهمترین عوامل موثر بر توسعه روستائی از طریق کارآفرینی است. بنابراین توجه به راهکارهای افزایش سطح دانش فنی و مهارت و نگرش کارآفرینان روستائی به این مبحث، نقش مهمی در این توسعه روستائی دارد. لذا:

-توجه به آموزشهای کارآفرینانه در مدارس و دانشگاه‌ها می‌باید مد نظر قرار گیرد.

-افراد مستعد کارآفرینی شناسائی و برای آن‌ها دوره‌های ویژه برگزار گردد.

-دوره‌های کوتاه مدت تقویت رفتارهای تولیدی و کارآفرینی روستائی برای فعالین این بخش طراحی و اجرا گردد.

-نیازسنجی دقیق از فعالین کارآفرینی انجام گیرد تا آموزشها بر رفع نیاز واقعی متمرکز گردد.

۲- واقع بینی نسبت به اتفاقات شغلی نیز دومین متغیری است که در گرسبون قرار گرفت. بنابراین می‌باید نسبت به احداث دفاتر پیش بینی کننده اطلاعات از رویدادهای کاری و شغلی، پیش بینی آینده اشتغالها بویژه در محیط روستائی و توجه به جغرافیای کار صورت گیرد.

۳- عدم وجود علاقه و انگیزه کافی در افراد برای کارآفرینی در زمینه کشاورزی نیز یکی از موانع توسعه رفتارهای کارآفرینانه کشاورزان محسوب می‌گردد. توسعه بازارهای تولید، حمایت‌های پشتیبان دولتی و حکومتی، انجام تبلیغات مناسب و ایجاد احترام به کارآفرینان می‌تواند این انگیزه را بهبود بخشد.

۴- سابقه فعالیت‌های کاری و تولیدی نقش منفی در توسعه روستائی مبنی بر کارآفرینی داشته است که می‌تواند بدلیل عدم حمایت‌های فنی، آموزشی و اقتصادی از فعالیت‌های کارآفرین توسط کسانی باشد که در شغلی جا افتاده‌اند. لذا پیشنهاد می‌گردد نسبت به حمایت از افرادی با روحیات کارآفرینی و جوان اقدام گردد تا توسعه روستائی در ابعاد اشتغال با وسعت بیشتری صورت گیرد.

References

- Ahmadpur Dariani, C.E and Motallebi, D. (August, 2012). Long learning model with an integrated approach (provided by the Consortium for Entrepreneurship Education). *Work & Society Magazine*, 134, 21-37.
- Ardagna, S., & Lusardi, A. (2008). Explaining international differences in entrepreneurship: The role of individual characteristics and regulatory constraints, NBER.
- Borch, O.J, Forsman, S. (2001). The Competitive tools and Capabilities of Microfilms in the Nordic food Sector a comparative Study. *The Food Sector – Nordic Seminar No. 313*, june 2000, NILF-report2001:2, As, NILF.
- Dabson, B. (2002). Supporting Rural Entrepreneurship, Available on: WWW:nercrd.psu.edu/entrepreneur_What_Works./SinghKnights6.Part2.pdf.
- Eimani Rad, A. (2004). *Iran evaluates the business environment*. Tehran: Industrial Management. S. 12.
- Hysrych, R.D and Peters, M. F. (2002). *Entrepreneurs*. Translation, Feyzbakhsh & H, T. assistance. (2003). Institute Sharif University Press.
- Ketelaar, C. L, Ina E, Vermeulen, P, Verhaar, K. (2002). *Modern Agricultural Entrepreneurship Paper prepared for presentation at the 13th International Farm Management Congress, Wageningen, The Netherlands, and July 7-12*.
- Mafakheri, F. (2006). What is entrepreneurship? Available on <http://www.modiriran.ir/modules/article/view/Article.p.hp/c33/331>
- Maghsoudi, T & Davodi, H. (2011). *Entrepreneurship Development Strategies in Agriculture Cooperatives in Iran*. *American-Eurasian J. Agric. & Environ. Sci.*, 10.2. 283-289.

- Moghimi, M. (2009). Encyclopedia of entrepreneurship. Tehran: Hampa.
- Rokn al-Din Eftekhari p, Qydari, H. (2011). Agricultural Entrepreneurship Development Strategies in Rural Areas: A Case Study of Rural city Khodabande. 13, 3. 1-29.
- Rae, D. (2007). Understanding entrepreneurial learning: a question of how?. Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research. 6(3): 145-159.
- Salehi, Q and Baradaran,E. (2007). Implementation of strategies for entrepreneurship in agricultural education. Jihad Magazine, Vol. 26, No. 274. 140-157.
- Segal, g. Borgia, d& Schoenfeld, j. (2005).The motivation to become an entrepreneur international journal of entrepreneurial behaviour and research,vol.11, no 1, pp42-57.
- Stevenson, H. H. and J. C. Jarillo. (1986). 'Preserving entrepreneurship as companies grow'. Journal of Business Strategy, 6, pp. 10-23.
- Onyeibnama,U.A.U & onyeibnama,I, C. (2010). Extension and education and enterprenureship development in neigerian agriculture. Agricultural journal, 5, 2, 63-69.
- Wang, C.K. & Wong, P.K. (2004). Entrepreneurial interest of university students in Singapore, Technovation, 24, 163-172.
- Wang, C.K. and Wong, P.K. (2007) "Entrepreneurial intent of university students in Singapore" Technovation, 24 (2): 163-172.
- Wang, clement k. and wong, poh-kam. (2002). "Entrepreneurial interest of university students in Singapore technovation, vol.24, Issue 2, 2002.
- Welsch, H. P., Pistrui, D. (2008), «Entrepreneurial Expansion Plans an Empirical Investigation of Infrastructure Predictors», New England Journal of Entrepreneurship, Vol.8, pp. 19-32.
- Yamada, J.I. (2004). A multidimensional view of entrepreneurship: towards a research agenda on organization emergence. Journal of management development, 23(4), 289-320.
- Zahra, S. A. and George, G. (2002). Absorptive capacity: A review, reconceptualisation, and extension. Academy of Management Review, 27(2): 185-203.
- Wikipedia. (2016). Geographic information Garmsar city. Available on <https://fa.wikipedia.org/wiki>.
- Urbano, D. &Toledano, N.(2008). Support programs for entrepreneurship in Spain: a multiple case study. In: J. Leitao and R. Baptista, eds. Public policies for fostering entrepreneurship. New York: Springer, 231–243.